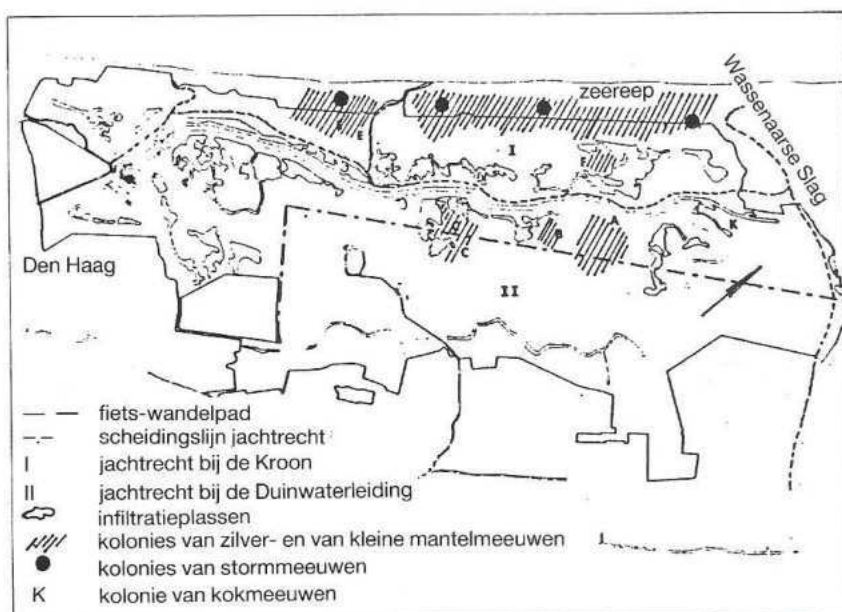

DE BEWOGEN GESCHIEDENIS VAN EEN MEEUWENVOLK

Harry Wanders

Een prominente groep vogels in de duinen is die van de meeuwen. Vier broedende meeuwensoorten kon de vogelliefhebber tot een aantal jaren terug in de duinen tegenkomen. De Vos bracht verandering in die situatie. Eén meeuwensoort is helemaal verdwenen, de kolonies van de andere soorten zijn flink uitgedund. Moeten we daarom regeling gaan optreden of zullen we de natuur een kans geven?

Fig.1. Meijndel

Meijndel is het woongebied van een groot aantal vogelsoorten. Dit heeft het gebied onder meer te danken aan het feit, dat een deel niet voor publiek is opengesteld, zodat de rust hier gegarandeerd is. Ook een aantal meeuwensoorten heeft Meijndel uitgekozen om er te broeden en te fourageren. Vier soorten konden er op een gegeven moment broedend worden aangetroffen.

De Zilvermeeuw

Voor de tweede wereldoorlog moeten er enkele honderden zilvermeeuwen en ook enkele stormmeeuwen gebroed hebben in het noordelijk deel, maar daar is verder weinig exact van bekend. Na het strijdgewoel bleek er van de kolonie niet veel meer over te zijn dan een 40 paar zilvermeeuwen, die toen woonden in wat nog steeds de 'Oude Meeuwenkolonie' heet (1) (fig. 1, kolonie A).

Dit aantal nam weer snel toe. In 1965 was er echter een grote terugval door giflozingen in de kustwateren van de Noordzee, waardoor zeer vele vogels sneuvelden. Maar daarna ging het weer bergopwaarts, tot in 1983 een maximaal aantal van 5379 broedparen werd bereikt. De

vogels zaten verspreid over het duingebied in meerdere subkolonies en langs de gehele zeereep (fig. 1 en 2).

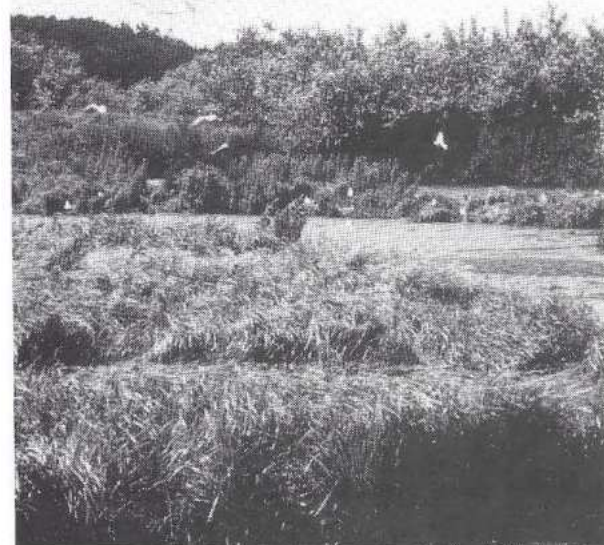
Omdat in het gehele kustgebied van Nederland het aantal zilvermeeuwen steeg, meende men vanaf de vijftiger jaren over te moeten gaan tot beperking van de aantallen in alle broedgebieden. Door vergiftiging, afschot, vernietiging van nesten en eieren en het doden van jongen werd geprobeerd de Zilvermeeuw te bestrijden. Zo ook in Meijndel (1).

De zilvermeeuwen verspreidden zich echter meer en meer en bleven in aantal toenemen. Omdat 'succes' van de bestrijding uitbleef, en mede onder druk van natuurbeschermingsorganisaties, werd in 1973 in het gehele land de bestrijding van de meeuwen beëindigd. De Meeuwigroep-Meijndel, die reeds vanaf 1963 exacte tellingen verrichtte in de Oude Meeuwenkolonie, heeft toen met ingang van 1973 de tellingen over het gehele duin uitgebreid.

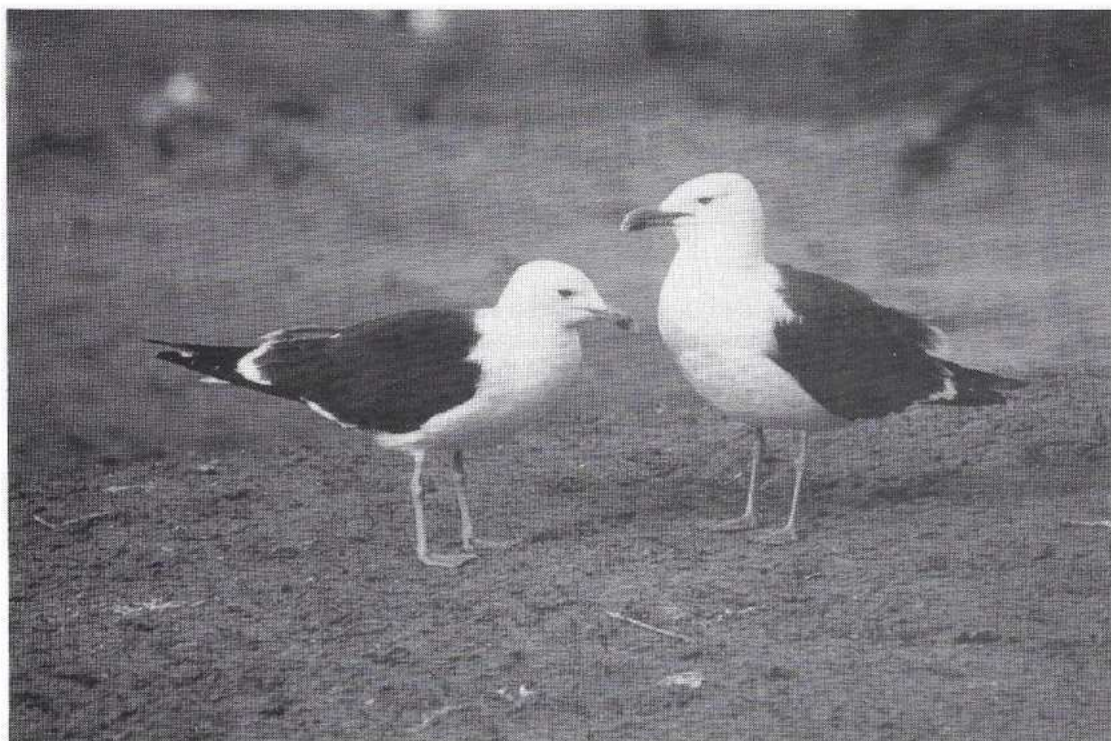
De Kleine Mantelmeeuw

Het jaar 1950 gaf de ware vogelliefhebber het vreugdevolle gevoel dat de Kleine Mantelmeeuw, die elders in Nederland al enkele broedplaatsen had, ook Meijndel had uitgekozen als woongebied. De eerste paren verschenen in de Oude Kolonie. Na een aarzelend begin en ook een terugval in 1965 door de giflozingen gingen de aantallen daarna snel omhoog en na 1970 verspreidden de vogels zich geleidelijk over het gehele duingebied tot een maximum van 1966 broedparen in 1987 (fig. 1 en 3).

Het was boeiend om te zien hoe de Kleine Mantelmeeuw, die als trekvogel later dan de Zilvermeeuw in het voorjaar in de kolonie

De kokmeeuwenkolonie in 1983 (naar dia: H. Wanders)

Een paartje van de Kleine Mantelmeeuw
(naar dia: H. Wanders)

verschijnt, zich toch een plaats wist te veroveren tussen de reeds aanwezige zilvermeeuwen. Aanvankelijk vestigden zij zich als eenling of in heel kleine groepjes tussen de zilvermeeuwen. Na enige jaren hadden deze nieuwkomers de iets grotere Zilvermeeuw naar elders verdreven en zich in grote aaneengesloten kolonies een plaats veroverd in de reeds lang bestaande nederzettingen van de Zilvermeeuw. Het is schitterend om te zien hoe sommige dalen in diverse subkoloniën, waar aanvankelijk alleen zilvermeeuwen broedden, nu geheel bezet zijn door de Kleine Mantelmeeuw. Het zijn prachtige,

kontrastrijke vogels met leizwarte rug waar het overige wit scherp tegen afsteekt, vervolmaakt door de gele snavel en poten.

De Stormmeeuw

Dit 'kleine zilvermeeuwje', met zijn vriendelijke, donkere kraallogjes, wordt reeds met zekerheid als broedvogel vermeld vanaf de start van het vogelpopulatie-onderzoek-Meijendel in 1958 (2). Sedert 1981 is door de Meeuengroep ook deze meeuw geteld in het gehele terrein. Het hoogste aantal broedgevallen werd bereikt in 1983 en bedroeg 542 nesten (fig. 4).

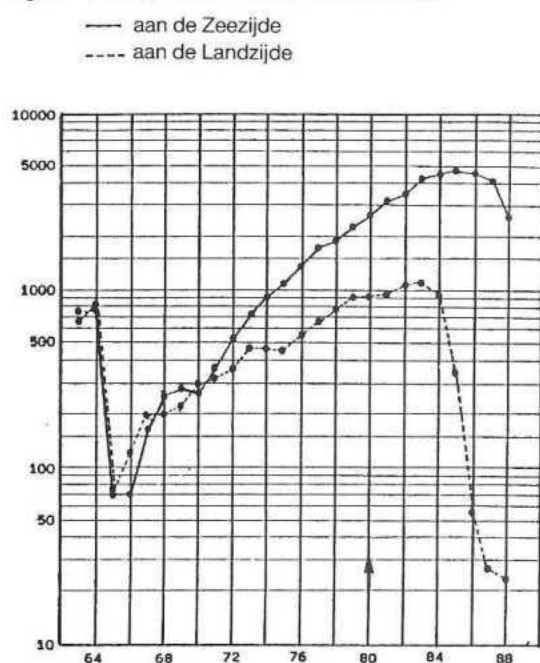
Ze broeden voor het grootste deel in de zeereep (fig. 1). De nesten liggen daar op de grond of op lage, door de wind geschoren ligusterstruikjes. De nesten liggen verspreid tussen die van de andere meeuwen, soms in kleine groepjes bijeen. Ook in de direkt aangrenzende binnenduinen zijn er enkele kleine kolonies waar de nesten gebouwd zijn bovenop duindoorn- of meidoornstruiken. Eenmaal is er een nest gevonden in de Oude Meeuwenkolonie in de oksel van enkele dikke takken van een oude Zwarte Populier op ongeveer 8 meter hoogte. De drie jongen hebben enige dagen na uitkomst de sprong naar beneden gezond en wel overleefd.

De Kokmeeuw

De kokmeeuwen die 's zomers vaak boven de infiltratieplassen in het duin fourageren, hebben de eerste broedpogingen in 1973 ondernomen met 7 broedparen in het noordwestelijk deel van het terrein rond enkele kwelplassen (fig. 1, kolonie K). Na enkele pogingen van de pioniers kwam de doorbraak in 1978 met 158 paren. Daarna ging het, na een kleine inzinking in 1979, snel omhoog tot een maximum aantal nesten van 1780 broedparen in 1983 (4).

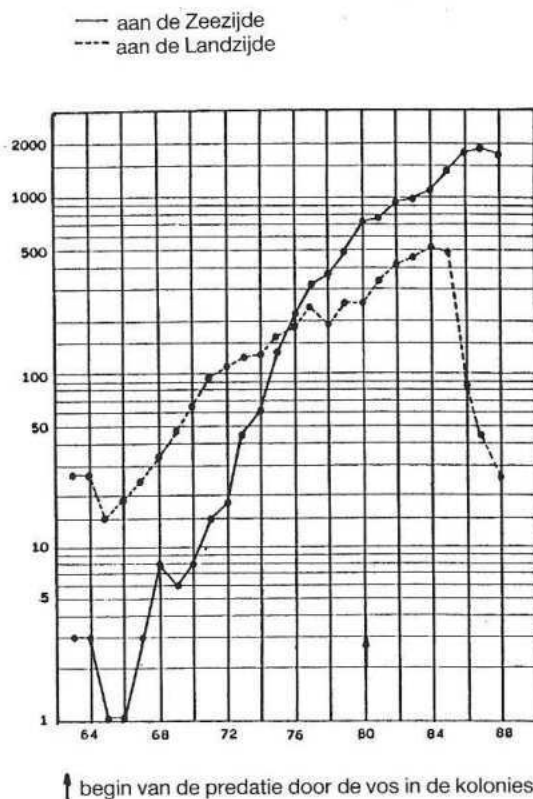
De plaats van vestiging was niet wat men van een fatsoenlijke Kokmeeuw zou verwachten. Ze namen genoeg met enkele kleine eilandjes, die door de veranderlijke waterstand vaak droogvoets te bereiken waren en zelfs vestigden

Fig.2. Verloop van het aantal zilvermeeuwen

↑ begin van de predatie door de vos in de kolonies

Fig.3. Verloop van het aantal kleine mantelmeeuwen

zij zich later, toen de eilandjes vol waren, op de hellingen van het vrij kale duin. Bovendien leken de fourageerplaatsen tamelijk ver verwijderd van de broedplaats.

Vier meeuwensoorten, broedend in één natuurgebied, was een feit waar elke rechtgeaarde natuurliefhebber trots op kon zijn.

En toen kwam de vos

Eind jaren '70 werd de Vos voor het eerst gezien in Meijendel. Hij vond een rijk gedekte tafel in een gebied waar behalve veel konijnen dus ook nog duizenden broedende meeuwen aanwezig waren.

Aanvankelijk ging de uitbreiding van de vos traag, waarschijnlijk door felle bejaging, zowel legaal als illegaal. In de eerste jaren na 1980 hebben zich er echter minstens tien tot twintig families weten te vestigen (5). Voor 1983 was er nog weinig sprake van predatie onder de meeuwensoorten die er broedden. In 1984 ontdekte de Vos de kokmeeuwenkolonie pas goed als voorraadschuur. Er lagen ruim 1200 kokmeeuwenesten in zeer dichte concentraties zo maar voor hem voor het grijpen, al moest hij zo nu en dan wel door wat ondiep water spetteren. Er werd rigoureus huisgehouden onder de kokmeeuwen. Op meerdere data vond men doodgebeten volwassen meeuwen. Eieren werden opgegeten of weggehaald en elders verstopt. Regelmatig werd de Vos jagend op de eilanden waargenomen. Het broedsucces onder de meeuwen nam aanzienlijk af en werd geschat op hoogstens 60 uitgevlogen jongen (4). Het jaar daarop, in 1985, verbleven er in april nog enkele honderden kokmeeuwen die enigszins territoriaal gebonden waren aan de eilandjes, maar dat werd snel minder en er werd dat jaar geen enkel broedgeval ontdekt. Begin mei was

de kolonie geheel verlaten. Een abrupt einde van een kokmeeuwenkolonie, een einde waarin de vos wel de hoofdrol heeft gespeeld.

De andere meeuwenkolonies

In het begin van de jaren '80 vond predatie voornamelijk plaats in de kolonies aan de landzijde van het fiets-wandelpad (fig. 1, kolonies A, B en C). Wat was hiervoor de oorzaak?

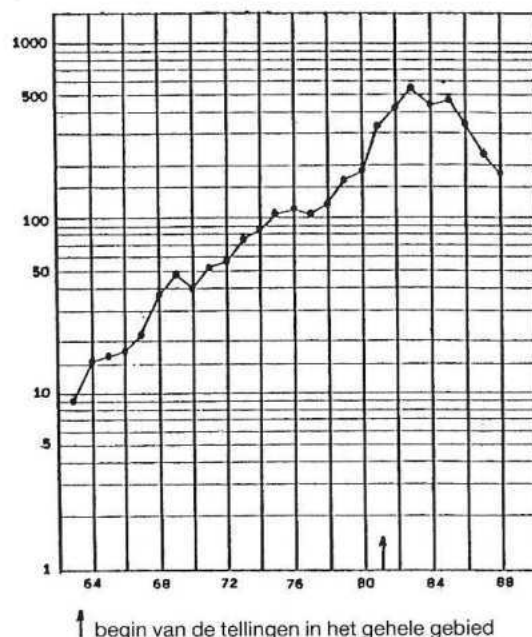
In dit deel van het gebied berust het jachtrecht bij de Duinwaterleiding en wordt er niet gejaagd op de Vos. Aan de andere zijde van de jachtgrens heeft de Kroon het jachtrecht en daar worden de vossen regelmatig bij tientallen afgeschoten (fig. 1).

Verder kan van invloed zijn dat de binnenduinen veel dichter zijn begroeid. Dat biedt een ideale bescherming voor jagende vossen en een veilige gelegenheid om een bouw te vestigen. Aanvankelijk werden alleen de randen en de buitengebieden van de kolonies door de Vos bezocht, maar vanaf 1983 veranderde dat. In dat jaar lag er o.a. een bouw met enkele jongen aan de rand van de Oude Meeuwenkolonie.

Vooral de tijd voor zonsondergang werd benut om op strooptocht te gaan. Als een vos het centrum binnendrong, hingen vele meeuwen alarmerend in de lucht, en enkele doken in de richting van de indringer. Deze trok zich er niet veel van aan, peuzelde rustig een jonge meeuw op, nam daarna een groot jong in de bek en vertrok ermee om dat aan zijn jongen te voeren. De jaren na 1983 waren voor de kolonies aan de landzijde beslissend. Nagenoeg geen enkel nest werd meer gespaard. Ze werden systematisch van de eieren en eventuele jongen beroofd. Er lagen in de kolonie volwassen meeuwen met afgebeten kop en overal bevonden zich vernielde nesten en leeggevreten eierdoppen verspreid op de grond. Kortom: een chaos.

In enkele jaren tijd waren de aantallen zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen aan de landzijde gedaald van respectievelijk 882 en 501 naar 28 en 45 paren in 1987 (3). In 1988 hebben nog een

Fig.4. Verloop van het aantal stormmeeuwen

Het vriendelijke Stormmeeuwtje (naar dia: H. Wanders)

twintigtal meeuwen van beide soorten enige pogingen gedaan om te gaan broeden. Eind mei en begin juni waren er maar enkele nesten met eieren. Of er jongen zijn geweest, is niet bekend. De overige kleine subkolonies aan de landkant verging het al niet veel beter. In 1987 waren deze reeds geheel verdwenen.

Inmiddels heeft de Vos zijn strooptochten naar de kolonies aan de zeezijde verlegd. Daar is de laatste twee jaren veel meer melding van verstoring en predatie dan daarvoor. In de subkolonies E en F (fig. 1) zijn in 1988 bijna geen jongen groot geworden.

Besluit

Hoe zal het vervolg van deze geschiedenis zijn? Zal er een zogenaamd natuurlijk evenwicht ontstaan tussen vos en meeuwen? Zullen de meeuwen zich weten te handhaven of zullen de vossen gaan overheersen? In een gebied waar de mens om allerlei redenen al zo veel invloed uitoefent, lijkt het mij eenvoudiger de vragen te stellen dan ze te beantwoorden. Tot nu toe heeft de Vos als natuurlijke predator gedaan gekregen wat de mens zonder succes met allerlei regulerende maatregelen heeft trachten te bereiken: het aantal meeuwen is verminderd. Er broeden nog altijd enkele duizenden paren in de kustduinen, vaak in dichtere concentraties dan ooit. Laten we alert zijn. Maar zou het niet het beste zijn de natuur zelf eens een kans te geven? We hebben al zoveel fouten gemaakt.

Harry Wanders is medewerker van de Vogelwerkgroep Meijndel en de Meeuwengroep Meijndel. Adres van de auteur: Van Weede van Dijkveldstraat 31, 2582 KR Den Haag.

Literatuur

1. DONGEN, H. van. Rapporten 1963 tot 1973.
2. DONGEN H. van & J. ROS. Rapporten 'Vogelpopulatietellingen'.
3. WANDERS, H. Meeuwengroep Meijndel. Meeuwenverslagen (1973 tot heden).
4. WANDERS, H. en F. NABER. Meeuwengroep Meijndel. Meeuwenrapport 1984.
5. Mondelinge mededeling Duinwaterleiding.

De toekomst van de Zilvermeeuw (naar dia: H. Wanders)